

СПОСІБ ЖИТТЯ ЯК СИСТЕМА ПОГЛЯДІВ: ЗА МОТИВАМИ ТВОРУ МИРОСЛАВА ДОЧИНЦЯ «ВІЧНИК»

Рогожа М.М.

Уманський державний педагогічний інститут імені Павла Тичини

Спочатку трохи емоцій – справді, – варто вітати поворот працівників кафедри (дай, Боже, і всього природничого факультету та університету в цілому) до поцінування найвищого блага, даного людині безкоштовно – власного здоров'я. Хотілося б вірити, що і сама конференція, й обговорення на ній різних аспектів здорового буття людини, й оприлюднення її матеріалів стануть моментом істини, актуалізуючи начала переходу до нього та поцінування.

Роздумуючи над сутністю повсякденного буття кожної людини в просторі та часі, сприймаючи аргіорі задану сутність впливу на неї різних чинників, особливо – зовнішнього середовища, мимовільно дивуєшся запасу міцності, передбаченої Творцем, синонімізуючи цей феномен із сутністю живої Природи.

У зв'язку з цим неминуче напрошується паралель з прозовим твором Мирослава Дочинця «Вічник. Сповідь на перевалі духу», у котрому запорукою фізичного та психічного здоров'я людини виступає Природа як матеріальна субстанція з енергетичною невичерпністю в усіх її проявах [1]. А Людина в усіх перипетіях життєвого шляху, гармонізуючи на чуттєвому рівні відносини з нею, знаходить сили для життя в буднях, у повсякденності. При цьому автор статті залишає за дужками дискусійне питання про художній твір як джерело для новітньої історії України, що також бачиться важливим як одиничне для загального.

Не торкаючись художньої канви твору, зазначимо, що автор веде розмову з читачем від імені людини (Вічника, який прожив понад сотню років і виробив натурфілософське кредо власного буття, як і ставлення до життя в ньому, оскільки гармонізує поліномність проявів), яка і в найскладніших умовах черпала в природі силу для повсякденності.

Зважаючи на множину пропонованих Вічником джерел підтримання життєздатності, життєзабезпечення, здатність існування за різних умов життя та діяльності, їх варто, на наш погляд, розділити на кілька смислово-логічних груп за ознакою ситуативно-ймовірнісного походження чинників *modus(y) vivendi*.

Вводячи читача у простір життєпису основного героя, який постійно стверджується в Природі, автор від імені Вічника початково наголошує на значення води для людського організму: забезпечуюче, лікувальне, гігієнічне тощо. На нашу думку, потрібно зауважити, що ідея сутності води «пронизує» весь твір як першопричина життя не тільки для людини, але й для рослин і тварин. Вони оточували та забезпечували його виживання та подальше життя у потоці часу (і як ремінісценція – настійно рекомендує не сидіти до обіднього столу без зеленини, а пам'яттю з дитинства наголошував, що іншої пори року баба посилала його до льоху за кваслиною – огірками, помідорами, ягодами, черемшою, заготовленими для спожитку лісовими горіхами). Мова ведеться ним також і про властиву Карпатам їжу з молока та молокопродуктів. Практично вся їжа готувалася на основі водних розчинів... Отже, в основу здорового способу життя горян ним покладену вироблену й апробовану століттями систему харчування горян. Зауважимо, що у подальшому вона не раз ставала йому в пригоді в екстремальних умовах виживання...

Світ наземних рослин Чорного лісу, як незайманий діяльністю людини – куди він потрапив пораненим після втечі з угорського полону – досить різноманітний. Навчання головного героя в гімназії та на перших курсах університету, набуті в його ході знання щодо рослин, необхідних для їжі та інших форм життєзабезпечення, відразу були використані ним для власного виживання. Як знадобилися і ті народні знання, перейняті ним від діда та баби – народної цілительки, травниці та знахарки. Тож користувався на першій порі виживання мохами, папоротями, хвойними та квітковими рослинами, довівши до високої досконалості, майже мистецтва, їх застосування у повсякденні.

Наявність достатньої кількості води та їжі рослинного походження неминуче поставили юнака перед необхідністю добути вогонь, тобто, здійснити якісний перехід і розпочати споживання їжі, приготовленої за його допомогою. Діалектика розвитку особистості в ситуації практично повного позбавлення умов і засобів до існування змусила зайнятися того, хто не володів виробничими навиками, але мав теоретичні знання, примітивним гончарством (ліпленням і випалюванням посуду).

Проблеми добування вогню та виготовлення примітивного посуду було вирішено, водночас, зроблено низку найпростіших відкриттів, котрі перевели його буття на рівень певності виживання. Але час ішов, літо входило у пору дозрівання плодів дерев і трав, тому представник виду *Homo sapiens*, водночас, і *Homo sapiens faber* (творчий, творячий), став готуватися до зими... [2]

На цьому етапі його окремішнього життя спостережено наростаючу потребу самоідентифікації як вияву людської природи на рівні вроджених інстинктів і набутих стереотипів. Водночас, і потребу психічної рівноваги, оскільки триваюча самотність існування особи, неминуче обумовлює пошук нею навіть найменших проявів гармонізації з оточуючим природним середовищем.

Автор твору, реалізуючи думку про психічну рівновагу особи у період її одиничного існування в природі, вводить читача у світосприймання природи – живої і косної (неживої) (Вернадський В.І. (1898) [3]. Творче і творяче начало психічно стійкої особи, яка знайшла свою внутрішню рівновагу через спілкування з природою, ставить її перед необхідністю спрямування окремих елементів природної екосистеми до стану ентропії. Тож Вічник просто випалює дерева, що впали на ґрунт Чорного лісу від старості або вирвані буревіями чи іншими природними катаклізмами. При цьому постійно присутня ідея та реалізована через неї думка необхідності щоденного буття в природі задля забезпечення найпростіших біологічних потреб організму. Власне, щодень відбувається, як на наш погляд, виявлення загального через одиничне як життєзабезпечуюче. Воно автором твору показано на цьому етапі буття через різного роду серйозні випробування: напад рисі в період випалювання; снігову лавину, котра звалилася на дах так довго і старанно налагоджуваної хатини для перезимовування та пошкодила не тільки його працю, але зачепила і його самого; випробування через заломлення у крижану воду на місцями непромерзлого болоті...

Продовжуючи подальше препарування внутрішнього світу Вічника, автор знайшов і показав можливість відновлення його духовного здоров'я, коли під час зимових походів йому випадково відкрилася, завдяки вкрай загостреній спостережливості та настороженості, келія-кліть пустельника (скоріше – самітника) Лавра. Вічника, з його постійними роздумами про

сутність життя, призначення і місце окремої людини в ньому, до глибини душі вразила обстановка келії пустельника, отой мінімум потреб для підтримання життя як вияв форми молитовного служіння Творцеві. Склалося враження, що відбувся перехід множини одиничного у нову для Вічника якість – загальне розуміння потреби існування в ньому фізичного, психічного та духовного здоров'я.

Саме отакий стан триєдності його душі час від часу добував з глибин його пам'яті та виносив на поверхню спогади, котрі у своїй послідовності дозволили вибудувати віртуальну біографію Вічника, від часів навчання його у Хустській гімназії та навчання в університеті. Автор тексту статті зауважив відсутність певного натяку на ідентифікацію – йшлося про Львівський чи Чернівецький університет, правда, була згадка про Листопадовий чин (зрив)...). Пізніші бойові дії, полонення, втеча до Чорного лісу та виживання в ньому, були ще спомини про чеське панування на його батьківщині, вчителювання в Мармарощині. Були спомини і про втечу від переслідування жандармів, і пастухування на карпатських полонинах, і лікувально-травницьке спілкування з румунським лікарем, і багато інших... Варто наголосити, що спогади виникали як реакція-відповідь пам'яті на зовнішній подразник відповідного рівня. Судячи з окремих ознак, вкраплених у канву твору, автор довів розповідь до кінця 30-х рр. XX ст. та торкнувся подій, котрі розгорталися на західноукраїнських та карпатських землях упродовж 1938-1941 рр.

Тонко та досконало розуміючи природу, одного разу він здалеку відчув важку ходу групи людей з великими клунками за спиною. Уже почалося гоніння на церкву та монастирі з тих частин українських земель, що відійшли до колишнього СРСР внаслідок «визвольного походу» Червоної армії у вересні 1939 р. згідно пакту Молотова-Ріббентропа [4].

Прийшли (вісім ченців) принесли врятовані ними книги, ікони й церковне начиння. У житті Вічника, який твердо став на ноги у сенсі виживання, настав новий період життя у його триєдності існування, але в цей час домінувало наснаження духовним, котре позитивно впливало на фізичне та психічне здоров'я. Він не тільки брав особисту участь у будівництві келій і невеликої церкви, а й забезпечував дичиною, вловленою у сільці чи пастки. Крім того, час від часу входив до церкви під час їхнього спільного моління, коли читалися спеціальні богослужбні книги...

Порівняно невелика група людей мусила мати зв'язки із зовнішнім світом, їх вдалося налагодити Вічнику з вівчарами на полонинах. Але люди не янголи, хтось доніс на того (пастуха), хто міняв дари лісу та природи на одяг, припаси й інструменти. За часу відсутності Вічника, який був на сільських заробітках, слідами пастуха до церкви надійшов загін НКВС, убив ченців і зруйнував гранатами всі будівлі. Довелося Вічникові стати на прю проти наруги нелюдської над людьми божими, оскільки його душа та природа людська противилися цьому... Бій був далеко не рівним, і Вічник міг, але вбивати нікого не хотів..., зате став арештантом.

Потім суд скорий і неправий. Потім Далекий Схід і баржа в Охотському морі до Колими. Потім відмова від праці в урановій копальні та тривалі покарання карцером. Потім щоліта втікав у тундру та на зимування повертався до табору. Потім 1953 рік і послаблення жахів. Потім «вийняли» його з табору для виконання завдання державної ваги у зв'язку з його особливими можливостями. Потім звільнили, але без паспорта. Потім наймався на різні роботи. Потім потрапив за врятоване у таборі життя в'язня-іноземця на гостину до Греції...

І таки повернувся до рідних горянських країв та насолоджувався життям вільного філософа, який нарешті зрозумів: «Найбільша цінність, яку я здобув за життя, се – свобода. Внутрішня свобода. Звільнення від страху, забобону, марних клопотів, облудних пристрастей, людських обмов...» [1, с. 282].

Завершуючи загальний огляд згаданого вище прозового твору Мирослава Дочинця, зауважимо, що психо-неврологічний статус кожної окремої фізичної особи залежить від збалансованого та гармонізованого поєднання фізичного, духовного і психічного здоров'я.

Література

1. Мирослав Дочинець. Вічник. Сповідь на перевалі духу. Мукачево: Карпатська вежа, 2011. 284 с.
2. Джохадзе И. Номо faber и будущее труда. Москва: Логос. 2004. № 6 (45).
3. Вернадский В. И. Химическое строение биосферы Земли и её окружения. Москва: Наука, 2001 г. 376 с.
4. Пакт Молотова-Риббентропа. Документы внешней политики СССР. Т. XVIII. Москва: Изд-во политич. лит-ры, 1973. – С. 248.

СІЛЬСЬКА МАЛОКОМПЛЕКТНА ШКОЛА – ВИКЛИК РЕЛЬНОСТІ

Рогожа М.М.

НААН, Національна наукова сільськогосподарська бібліотека

Учітесь, читайте,

І чужому научайтесь,

Й свого не цурайтесь

Тарас Шевченко, 14.12.1845

Ставлячи питання про сільську малокомплектну школу як виклик сучасної реальності та певним чином феноменізуючи факт її існування, відразу зауважимо, що на сьогодні не існує чітко визначеної педагогічною наукою дефініції «сільська малокомплектна школа». Тим більше, не існує її означення, сформованого психологічною наукою, як і філософською. Остання мала би розглянути це явище як соціокультурний виклик у найбільш загальному сприйнятті, осмисленні й оприлюдненні.

Говорити про те, що малокомплектна сільська школа – це загальноосвітній навчальний заклад, у котрому кількість учнів коливається від 65-60 (I-III) до 30-25 (I-II ступенів) – означає, на наш погляд, робити просту констатацію факту в кожному окремому випадку. Водночас, як і говорити про нічим не підтвержену багатопредметність викладання, відсутність або неякісне матеріально-технічне, особливо – інформаційно-комп'ютерне забезпечення. При цьому спостерігається (свідоме чи несвідоме) уникнення загального розуміння всієї суми складників, котрі породили цей виклик – об'єктивно існуючу реальність нинішнього часу.

Чи сприйнято необхідність не тільки наукового пояснення об'єктивно виниклої дефініції, чи запропоновано відповідний «рецепт» виходу зі становища, котре почалося не сьогодні та не вчора? Це по-перше. По-